

Zöld HORIZONT

30 év a természetért

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság időszakos kiadványa

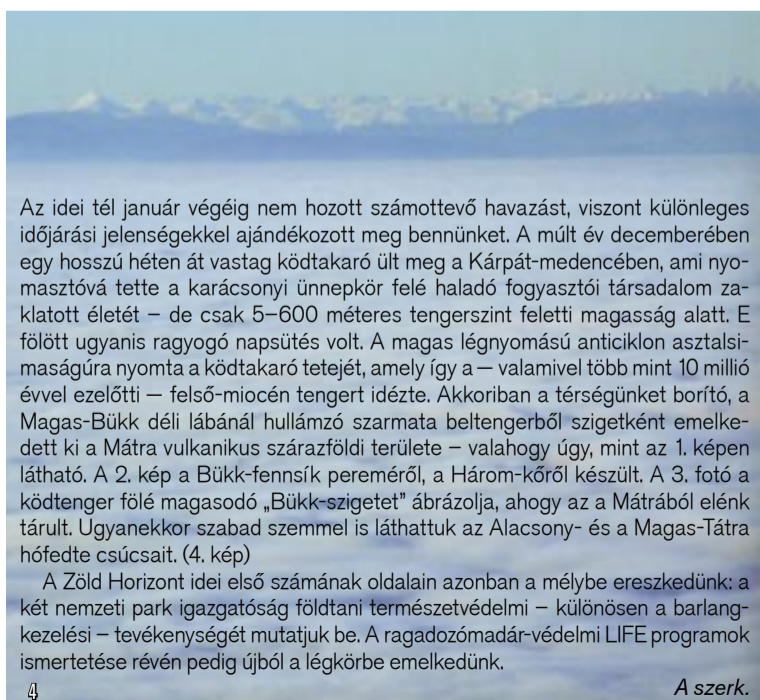
Fotó: Kiss Gábor

Fotó: Baráz Csaba

Fotó: Baráz Csaba

Az idei tél január végéig nem hozott számottevő havazást, viszont különleges időjárási jelenségekkel ajándékozott meg bennünket. A múlt év decemberében egy hosszú héten át vastag ködtakaró ült meg a Kárpát-medencében, ami nyomasztóvá tette a karácsonyi ünnepkör felé haladó fogyasztói társadalom zaklatott életét – de csak 5–600 méteres tengerszint feletti magasság alatt. E fölött ugyanis ragyogó napsütés volt. A magas légnyomású anticiklon asztalimaságúra nyomta a ködtakaró tetejét, amely így a – valamivel több mint 10 millió évvel ezelőtti – felső-miocén tengert idézte. Akkoriban a térségünket borító, a Magas-Bükk déli lábánál hullámzó szarmata beltengerből szigetként emelkedett ki a Mátra vulkanikus szárazföldi területe – valahogy úgy, mint az 1. képen látható. A 2. kép a Bükk-fennsík pereméről, a Három-kőről készült. A 3. fotó a ködtenger fölé magasodó „Bükk-szigetet” ábrázolja, ahogy az a Mátrából elénk tárult. Ugyanekkor szabad szemmel is láthattuk az Alacsony- és a Magas-Tátra főfedte csúcsait. (4. kép)

A Zöld Horizont idei első számának oldalain azonban a mélybe ereszkedünk: a két nemzeti park igazgatóság földtani természetvédelmi – különösen a barlangkezelési – tevékenységét mutatjuk be. A ragadozómadár-védelmi LIFE programok ismertetése révén pedig újból a légkörbe emelkedünk.

A szerk.

A nemzeti park igazgatóságokat érintő legfontosabb jogszabály-változások

A közigazgatási szervezetrendszer átalakítása a környezetvédelmi és természetvédelmi igazgatást sem hagyta változatlanul, a nemzeti park igazgatóságok feladatkörét és jogállását is több alkalommal módosították az elmúlt időszakban.

Elsőként meg kell említenünk, hogy a nemzeti park igazgatóságok természetvédelmi és tájvédelmi hatósági hatáskörei a környezetvédelmi felügyelőségek bázisán létrejövő ún. egységes zöldhatóságokhoz (környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségekhez)

A közigazgatási szervezetrendszer egészét érintő módosításokat hajt végre a 2006. évi CIX. törvény. Ez a törvény a védett természeti területek természetvédelmi kezeléséért felelős szerv kijelölésének hatáskörével a kormányt ruházta fel általános jelleggel, amely hatásköre alapján a kormány a nemzeti park igazgatóságokat jelölte ki ezen feladattal felelős szervnek. 2007. február 1-jétől igazgatóságunk működési területe is változik. Az eddig a Zempléni Tájegységhez tartozó 103 település átkerül az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatósághoz.

A térképen a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságtól az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatósághoz átkerült területet jelöltük. A Zempléni Tájegység két tájvédelmi körzettel (Zempléni Tájvédelmi Körzet, Tokaj-Bodrogzug Tájvédelmi Körzet), valamint nyolc természetvédelmi területtel (összesen 32 644,3 hektár védett természeti területtel) gyarapítja az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság működési területét. A BNPI által kezelt védett természeti területek összes kiterjedése ezt követően 119 220,3 ha, az ANPI által kezelt védett területek kiterjedése 52 894,8 ha lett.

kerültek át 2005. január 1-jétől. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy valamennyi olyan ügy intézése ahol természetvédelmi, tájvédelmi engedély, illetve szakhatósági állásfoglalás kiadása történik, valamint a különböző szankciók alkalmazásának lehetősége (természetvédelmi bírság, eljárási bírság kiszabása) a zöldhatóságok hatáskörévé vált.

Az érintett zöldhatóságokkal együttműködési megállapodásokat kötöttünk, ezek alapján igazgatóságunk szakértőként vesz részt a védett természeti területeket érintő hatósági eljárásokban, ezenfelül a Természetvédelmi Őrszolgálat részt vesz a határozatok előkészítésében, illetve végrehajtásuk ellenőrzésében.

Igazgatóságunk feladatköre maradt továbbra is a természetvédelmi kezelési, a kincstári vagyona tartozó védett természeti területek vagyonekezelői feladatainak ellátása mellett a körzeti erdő- és vadgazdálkodási tervek jóváhagyásával kapcsolatos előkészítő feladatok ellátása, a Természetvédelmi Őrszolgálat szervezése és irányítása, a különböző területrendezési, településrendezési tervek véleményezése, a védett természeti területek állami tulajdonbavételével kapcsolatos feladatok ellátása. Megmaradt igazgatóságunk szabálysértési hatósági hatásköre a természetvédelmi szabálysértés vonatkozásában. Fontos hangsúlyozni, hogy a természetvédelmi örök hatósági intézkedési jogosítványai a korábbi időszakhoz képest nem csökkentek, sőt növekedtek a régészeti örökség védelmével kapcsolatos feladatkörökkel. Ez azt jelenti, hogy törvényben meghatározott esetekben jogosultak többek között hatósági ellenőrzésre, igazoltatásra, jármű, ruházat, csomag átvizsgálására, a jogellenesen szerzett természeti érték elkövetőtől való elvételére, kényszerítő eszköz alkalmazására is.

Így a Zempléni Tájvédelmi Körzet, a Tokaj-Bodrogzug Tájvédelmi Körzet, valamint a tájegységhez tartozó természetvédelmi területek természetvédelmi kezelési feladatait ezen időponttól ők látják el.

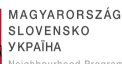
Ezen időponttal kerül sor az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságnak, mint költségvetési szervnek, jogi személynek a megszüntetésére is. Általános jogutódja a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság, amely Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság elnevezéssel működik tovább. Az Őrségi Nemzeti Parkra, mint védett természeti területre vonatkozó jogi előírások, azaz a terület védeltségi szintje változatlan marad. Az országban így kilenc nemzeti park igazgatóság látja el a védelmi feladatokat.

Már korábban – 2006. szeptember 1-jétől – két zöldhatóságot megszüntettek: a bajai és a gyulai felügyelőség kirendeltségként folytatja munkáját.

Az elmúlt év decemberében megtörtént a Natura 2000 területeken lévő földrészletek kihirdetése is a 45/2006. (XII.8.) KvVM rendeletben. (Magyar Közlöny 151. szám II. kötet.)

Új jogi szabályozás lépett hatályba a védett állatfajok védelme, tartása, hasznosítása és bemutatása vonatkozásában is: a 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet. A jogszabály részletesen meghatározza, hogy ki kaphat tartási, bemutatási, hasznosítási engedélyt védett állatfaj egyedére. Meghatározza azt is, hogy a tartás során milyen feltételeknek kell eleget tenni. Külön jogi szabályozás vonatkozik a sérült, beteg egyedekre és a solymaszatra.

Dr. Nagy Károly
BNPI

Barlangvédelem és barlangkezelés Szlovákiában

1

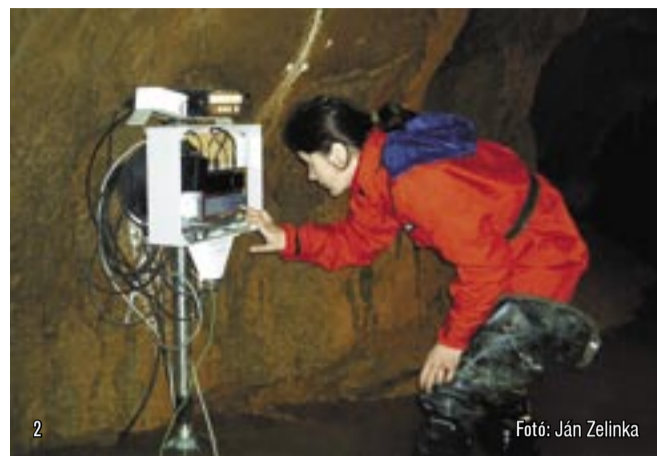
Fotó: Jozef Psočka

1. kép: Vízmintha-vétel a Feneketlen-Lednice-barlangban
2. kép: A vízminőség állandó megfigyelésére szolgáló készülék a Domicia-barlangban
3. kép: A szilicei Csengőlyuk lezárása a veszélyes hulladék eltávolítása után

A szlovákiai barlangok védelmét és kezelését a líptószentmiklósi székhelyű *Szlovák Barlangok Igazgatósága (Správa slovenských jaskýň, SSJ)* látja el. Az intézményt 1970-ben hozták létre az idegenforgalmi barlangok addigi hányatott sorsának stabilizálására, de 1981-ben beolvasztották az akkor alakuló egységes természetvédelmi szakmai szervezetbe, az *Állami Természetvédelmi*

Központba (Ústredie štátnej ochrany prírody). Az 1989-es politikai változások azonban újra felvetették az önálló hivatásos barlangkezelési intézmény létrehozásának gondolatát. A következő évben, 1990-ben, ez sikerült is. A felújított intézmény fokozatosan nemcsak a 12 idegenforgalmi barlang kezelését látta el, de bebiztosította azok természetvédelmi megfigyelését, tudományos kutatását és kidolgozta más barlangok idegenforgalmi hasznosításának tervét. Szlovákiában, Magyarországhoz hasonlóan, a természetvédelmi törvényből kifolyólag 1995-től minden barlang védett. Az Alkotmány értelmében 2001-től a barlangok állami tulajdonba kerültek, amelyek kezelését 2002-től az igazgatóság látja el. Szlovákia egész területén ez jelenleg több mint 5400 barlang kezelésére és védelmére vonatkozik.

Ez 2002-ben indokolttá tette egy barlangkezelési osztály létrehozását a barlangvédelmi főosztály keretében. A rimaszombati székhelyű osztály a következő feladatokat látja el: szakmai vélemények kidolgozása a hatóságok felé, felszíni védőövek tervének elkészítése, barlangbejáratok lezárása, barlangok szennyezettségének eltávolítása, a barlangi őrszolgálat irányítása és tevékenységének összehangolása, oktató és nevelőmunka valamint számos, a mindennapokból adódó barlangvédelmi problémák kezelése. Munkatársai azonban bekapcsolódnak a kutatómunkába is, amellyel egy másik, a kutatást és dokumentációs munkát biztosító osztály foglalkozik. A barlangvédelmi őrszolgálat önkéntes alapon működik. A 46 tagú csoport tagjaival az igazgatóságnak szerződéses kapcsolata van, tevékenységét

2

Fotó: Ján Zelinka

pedig két hivatásos barlangvédelmi őr irányítja, akik folyamatosan kiértékelik a beérkezett jelentéseket. A kisebb mértékű problémákat (pl. szennyezettség, rongálás, egyéb illegális tevékenység) saját hatáskörében látja el, másokat átruház a hatóságra. A barlangvédelemmel kapcsolatos hatósági jogkörel a kerületi környezetvédelmi hivatalok rendelkeznek. Az igazgatóság,

Ezt a tevékenységet a Szlovák-Magyar Természet- és Tájvédelmi Munkacsoport szavatolja, de a Szlovák Barlangok Igazgatósága és az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság felelős munkatársai évente többször is találkoznak a feladatok megoldása érdekében. Az elmúlt években így módon került sor a Domicia-Baradla barlangrendszer közös felszíni védőövének kijelölésére, közös kiadványok és videofilmek elkészítésére (Ramsari közös kiadvány, barlangok védelme videofilm), állandó feladat a Domicia-Baradla barlangrendszer vízszennyezettségének folyamatos megfigyelése, de folyamatban van a Milada- és Vass Imre-barlangok hidrológiai összefüggésének vizsgálata is. Az utóbbi keretében került sor 2006 júniusában a Milada föld alatti vízének bakteriofágos víznyomjelző vizsgálatára, amelynek eredményeit, vagyis a forrásokban felszínre bukkanó víz fágtartalmát, egy jól összehangolt közös szakemberegárda figyelte egy héten keresztül Szlovákia és Magyarország területén. Közös munka eredménye a Milada- és a Vass Imre-barlangok lehetséges összefüggésének hidrológiai bizonyítása is. Ezek a munkák abból a szempontból fontosak, hogy egybehangoltan tudjuk kijelölni a két barlang közös felszíni védőövezetét.

3

Fotó: Gaál Lajos

A közös barlangvédelmi munka sikerét persze nemcsak a fent említett munkacsoport szavatolja, hanem a két intézmény között együttműködő szakemberek kiváló személyes kapcsolata is. Sokszor ezen múlik a legtöbb.

Gaál Lajos
Správa slovenských jaskýň
Szlovák Barlangok Igazgatósága

Az Aggteleki Nemzeti Park és a Szlovák-karszt Nemzeti Park kapcsolata

A Szlovák-karszt és az Aggteleki Nemzeti Park területe egyazon földrajzi tájhoz, a Gömör-Tornai-karszthoz tartozik, amely két országban elterülő, összefüggő, egységes védett terület. A két nemzeti park több mint 55 km-en határos. Az élő és élettelen természet számára az országhatárok nem jelentenek akadályt: a terület geológiailag, vízrajzilag, klimatológiailag, növényföldrajzilag egyaránt egységet képez. S mint ilyen egység, megőrzése, védelme is csak együttes munkával biztosítható.

Közös múlt

A szomszédos két védett terület szakembereinek első kapcsolatfelvétele 1980-ban történt. 1991 őszén pedig a két ország szakminiszterei protokoll formájában rögzítették a kölcsönös együttműködési szándékot. 1995-ben az Aggteleki- és a Szlovák-karszt barlangjai közösen kerültek fel a Világörökség listára, 2001-ben pedig megtörtént a Domicia-Baradla-barlangrendszer és a környező vizes élőhelyek Ramsari területté nyilvánítása.

Természetvédelmi kutatás, kezelés

Összehangoltuk a nemzeti parkok zónabeosztását és a Natura 2000 területek kijelölését. Eredményes az együttműködés a hariskutatás és -védelem, illetve a ragadozómadár-védelem területén. Zajlik a nagyragadozók előfordulásának térképezése és az adatok összevetése, illetve a tornai vértó előfordulási helyeinek dokumentálása és fenntartása. Évek óta folyik

egyeztetés és közös munka a denevérvédelem területén: állományfelmérés, adategyeztetés, párhuzamos vizsgálatok zajlanak. Beindult az invazív fajok térképezése és folyamatban van a Gömör-Tornai-karszt flórája című közös könyv elkészítése. A szemléletformálás területén a „Gólya” oktatási program keretében mindkét oldalon foglalkoznak az általános iskolások a gólyák megfigyelésével és védelmével.

Információcsere, közös programok

A két területnek közös a történelme, kultúrája, hagyományai – mindez aláhúzza az ökoturisztika területén való együttműködés szükségességét.

Ennek keretében folyamatosan történik a turisztikai információs kiadványokban a határon túli programok, turisztikai lehetőségek propagálása, az összegyűjtött információk kicserélése.

A szlovák oldalt is bevontuk az Aggteleki Karszt

legnagyobb turisztikai rendezvénysorozatába: a Gömör-Tornai Fesztiválon rendszeresen jelen vannak szlovákiai résztvevők, s a 2006-os évtől a fesztivál szlovák helyszínekkel is kibővült.

Szintén a két terület egységének tudatosítását célozza meg annak a határon átnyúló tanösvénynek a létrehozása, amely a tervek szerint a Baradla-barlang aggteleki bejáratát kötné össze a domiciai bejáratával.

Az elmúlt évben a játékos, szórakoztató tanösvény útvonalának tervei elkészültek, s bízunk benne, hogy hamarosan sikerül a létrehozásához szükséges anyagi forrásokra is szert tenni.

A határ menti együttműködés mindkét oldalnak fontos, mindkét térség értékeinek megőrzése céljából. Így az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság mindenképpen folytatni és fejleszteni szándékozik a határon átnyúló együttműködést.

V. Litkei Krisztina
ANPI

4

Fotó: Baráz Csaba

5

Fotó: Gaál Lajos

4. kép: A Konyári- és a Pelsőci-fennsík karsztplatói közé vésődött Csetnek folyócska völgye Pelsőcardó felől
5. kép: A fágnyomjelzés előkészítése 2006. június 6-án a Domicia-barlangnál

Bazaltbarlangok földjén

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság az Európai Unió Interreg III/A programjában megnyert pályázatának keretében készíti el a természetvédelmi kezelésében lévő Karancs–Medves Tájvédelmi Körzetet és a szlovákiai Cseres-hegység Tájvédelmi Körzetet (Chránená krajinná oblasť Cerová Vrchovina) bemutató monográfiát. Az előkészítő munkálatok során az igazgatóság részéről – a Nógrádi Tájegység munkatársaival, a szlovákiai partnerekkel és a monográfia szerzőivel – több alkalommal szerveztünk szakmai tanácskozást, valamint terepbejárást. Ezek során kerestük fel a vulkanikus kőzetekből – főleg bazaltból – felépülő táj különleges képződményeit, az ún. „nemkarsztos” barlangokat.

1. Fotó: Baráz Csaba

A **Cseres-hegység Tájvédelmi Körzet** 1989-ben jött létre 16 278 ha-os területen. A Cseres-hegység TK igazgatósági székhelye a járási központban Rimaszombatban van. A tájvédelmi körzet a tervezett Cseres-hegység – Rimamente (Cerová Vrchovina – Porimavie) *különleges madárvédelmi terület része* (az egész kiterjedése a tájvédelmi körzet átfedésével együtt 31 183 ha). A **Karancs–Medves Tájvédelmi Körzet** szintén 1989-ben nyilvánították védetté, jelenlegi területe 6709 ha (ebből fokozottan védett 447,3 ha).

2. Fotó: Polák Andrea

Az Esztramos-hegy

Az Esztramos Magyarország ÉK-i részén, a Szalonnai-hegység északi végén helyezkedik el. Az ovális alapterületű hegy 380 m csúcsmagasságú volt, de a kőbányászat következtében napjainkra már csak 349 méterre emelkedik a tengerszint fölé. A hegy gerincének helyenként vékony talajtakaróval fedett, védett növényeknek élőhelyet nyújtó karos szikláik ma már csak a DNY-i lejtőn láthatók, a többi a kőbányászat áldozata lett. A bozotos, fiatal erdővel borított DK-i lankákat a bánya meddőhányóinak törmelékjeitől változtatták meg. Az Esztramos környékének történelmét az itt található vasérc, s az erre épülő vasműveség befolyásolta. A XII. század végére a környéken vasműves központ alakult ki, amihez az ércet részben az esztramosi bányákból nyerték. Több évszázadnyi szünet után a XVIII. század végén a hegy lejtőin újra megindul az ércbányászat a Szendrői Vasgyár számára. Az 1800-as évek végéig csak a külszínen folyt a bányászat, ekkor kezdték el a felszín alatti

feltárásokat. A vasércbányászat jövedelmezőbbé tételére 1948-ban beindították a kőbányászatot is, s a kitermelt kővel az Ózdi Vasolvasztót látták el.

Bár a bányászati tevékenység hatalmas károkat okozott a hegy élővilágában, de feltárta az Esztramos más természeti kincseit: a benne rejlő barlangokat.

Az Esztramos-hegy barlangjai

Az Esztramos-hegy barlangjai közül eredetileg 12 természetes bejáratú ismert, de ezek közül ma már csak 7 van meg. A vasbánya tárók hajtása során 18 barlang nyílt meg, s a kőbányászat is feltárt 20 barlangot, de ez utóbbiak közül már csak 6 létezik. Barlangjainak formakincse és ásványkiválásainak gazdagsága méltán tette világhírűvé az Esztramosot. Védelmük érdekében közülük hatot fokozottan védetté nyilvánítottak. A barlangok közül a nagyközönség számára is látogatható a smaragd zöld talvakkal ékes Rákóczi-barlang.

A két tájvédelmi körzet területe annak ellenére, hogy nem mészkővidék, számos barlangot rejt. Néhány üreg azonos korú a vulkáni kőzetek kialakulásával, keletkezésük a belső erőknek köszönhető (*endogén* vagy szingenetikus barlangok). Többségük azonban a külső erők hatására, a jégkortól napjainkig tartó gravitációs lejtőmozgások következtében jött létre, tehát hasadékok mentén, kőtömbök között rejtőzik (*exogén* vagy hasadékbárányok). E bazaltüregek legjellegzetesebb előfordulásait a szlovák oldalon lévő Pogányvár bazaltplatójának peremén, a bénai lávaár szegélyén, a Zabodakón és a Hegyes-kő oldalában, valamint a Ragácson találjuk. A Karancs–Medves Tájvédelmi Körzetben, a Szilvás-kő barlangjait kell még megemlíteni: ezek *antropogén* hatás nyomán létrejött konzekvenciabarlangok. Ez a barlangtípus a szénbányászat következtében alakult ki: az ember által kiépített, majd felhagyott bányatárók beszakadása nyomán, a feszültségkiegyenlítődés barlangkeletkezést indukált a széntelepek fölött lévő bazalttakaróban. A tájvédelmi körzetek határán kívül is ismerünk bazaltbarlangokat: ezek a Mucsinyi-barlang (Mučinská jaskyňa), a Szilaspogony és Bárna közötti Kis-kő barlangja, valamint a baglyas-kői bazaltüreg.

Az alábbiakban az Ajnácskő közelében lévő Pogányvár és a Ragács eltérő genetikájú barlangjaira vonatkozó részleteket közlünk a monográfia Eszterhás István, Gaál Lajos, Horváth Gergely és Prakfalvi Péter által írt barlangokról szóló fejezetéből.

A szerk.

A Pogányvár (Pohanský hrad) barlangjai

3. Fotó: Kiss Gábor

A pogányvári bazaltfelszín szegélyén jelenleg 31 bazaltbarlangot tartanak nyilván. Mindegyikük gravitációs lejtőmozgással jött létre. A következő genetikai típusokat különböztethetjük meg: a *peremszegély hasadékbárányjai* a környező homokkő eróziós lepusztulása után szabaddá vált bazaltmasszívum szegélyén fellépő húzófeszültségek hatására jöttek létre. A *perem alatti széles hasadékbárányjai* a bazaltmasszívum és a tőle néhány méterre suvadásal eltávolodott tömbök közötti hasadékokban keletkeztek. A *lecsuszamlott tömb hasadékbárányjai* szintén húzófeszültség nyomán alakultak ki. A *kőbányák közötti barlangok* a lesuvadt tömbök teljes szétesése után létrejött lejtőtörmelék kódarábjai által magába zárt üregek, melyek alaprajza kaotikus, gyakran labirintus jellegű.

4. Fotó: Kiss Gábor

5. Fotó: Baráz Csaba

A Ragács (Ragác) barlangjai

Az 1,4 millió évvel ezelőtt működő tűzhányó heves kitörései számos kisebb-nagyobb üreget hoztak létre... Ezek az üregek a kráter körüli salakkúp felhalmozódása után keletkeztek, amikor nagy energiájú gáz- és gőzkitörések feszítették szét a lávaafoszlányokból és bombákból álló törmelékhalmozatot. A felfelé igyekvő gőzök és gázok egy része fumarola formájában fújt ki a felszínre, másrészt azonban még a felszín alatt felrobbant... Az ily módon keletkezett üregek *szingenetikus vulkános barlangok*, tehát nagyjából a kőzet létrejöttével egyidőben, vagy röviddel az után keletkeztek...

6. Fotó: Baráz Csaba

1–4. kép: A Pogányvár hasadékbárányjaiban

5. kép: Terepi megbeszélés a Pogányvár bazaltfelszínjén

6. kép: A Ragácson két gázkifúvós, vagyis exhalációs kéményt és egy gázrobbanásos barlangot tartanak nyilván. A képen ez utóbbi látható: Ebeczky-barlang

7. kép: Az Esztramos-hegy 1963-ban

8. kép: Az Esztramos-hegy napjainkban

ARCHÍV

Fotó: Székely Kinga

Fotó: Vozák László

1

Fotó: Baráz Csaba

Földtani természetvédelem, barlangok kezelése a Bükk Nemzeti Park területén

lógiai alapszelvény-hálózatba. A közel félszáz bükk alapszelvény felújítása, kitarítása, ismertető táblákkal történő ellátása folyamatos feladat. A földtani értékekben leggazdagabb helyeken földtani tanösvényeket hoztunk létre (Szarvaskő, Bél-kő stb.). Elkezdjük a földtani értékek tudományos igényű felmérését, kataszterezését. Felszínalaktani értékeink közül kiemelten foglalkozunk a bükkaljai **kaptárkövek** védelmével. A fülkés faragásokat tartalmazó tufasziklákat és környezetüket rendszeresen takarítjuk az agresszív akáctól, néhány helyen tanösvény segítségével mutatjuk be ezeket a képződményeket.

A **források** a természet védelméről szóló törvény előírása szerint külön védetté nyilvánítási határozat nélkül védettek, ha vízhozamuk tartósan meghaladja az 5 liter/percet, akkor is, ha időszakosan elapadnak („*ex lege*” védelem). A források számbavétele napi aktuális feladatunk. E munka keretében nemcsak a forrás meglétének felderítése a cél, hanem részletes állapotfelmérés készítése, amely kiterjed a forrás környezetére, veszélyeztető tényezők megállapítására és a szükséges védelmi intézkedések meghatározására is. Különösen fontos ez azoknál a forrásoknál, ahol értékes vizes élőhelyek (lápok), vagy sérülékeny forrásmésző-kiválások (mint például a Szalajkavölgy Fátyol-vízesése, a Szinva lillafüredi nagy mésztufa-felhalmozódása, a Sebes-víz-völgy, a Harica-völgy, a Csondró-völgy, a Nagy-Szállás-völgy

forrásmésző-képződményei) alakultak ki, illetve valamilyen tevékenység veszélyezteti a forrás tisztaságát, létét. A bükk karsztvíz kincs, a bővízű karsztforrások védelmének, veszélyeztetettségük felderítésének, megszüntetésének különös aktualitást ad a közelmúlt (2006) miskolci vízszennyezése.

A **barlangok** védelméről szóló törvény kiemelten kezeli: minden ismert barlang – függetlenül a felszíni terület védettségtől – külön védelmi határozat nélkül természetvédelmi oltalom alatt áll („*ex lege*” védelem). A védettség kiterjed a barlangok bejáratára, teljes járatrendszerére, befoglaló kőzetére, képződményeire, formakincsére, bármely halmazállapotú kitöltésére, természetes élővilágára, mesterségesen alakított szakaszaira, illetve a velük összefüggésben lévő felszíni objektumokra (források, víznyelők) is. A Bükkben jelenleg több mint 1100 barlangot ismerünk, ebből **fokozottan védett 52**. A természetvédelmi kezelés mellett e barlangok esetében vagyongazdálkodási feladatokat is ellátunk. A barlangok pontos **felmérése, kataszterezése** több éve folyó munka, melynek eredményeképpen tudományos igényű közhiteles nyilvántartási rendszer jön létre. A nagyközönség számára két kezelésünkben lévő barlang, a lillafüredi Szent István-barlang (cseppkőbarlang) és az Anna-barlang (mésztufabarlang) van megnyitva. A látogatás kényelmének, biztonságának megte-

remtése, fenntartása a műszaki létesítmények karbantartása, a megvilágítás hatására kialakuló lámpaflóra kezelése nem kis feladatot ró ránk. A feltárt, de csak a barlangtani szakemberek, barlangászok számára nyitott barlangok bejárat- és járatbiztosítása is folyamatos munkát és odafigyelést követel meg tőlünk. A feltáráskor kialakított ideiglenes biztosítások kb. 10 év alatt tönkremennek, cseréjüket vagy végleges biztosításukat folyamatosan végezzük.

Ferenczy Gergely - Holló Sándor
BNPI

3

Fotó: Holló Sándor

- 1. kép: A Fátyol-vízesés mésztufagátjai
- 2., 5. kép: Földtani konferencia terepi programja a Bükkben
- 3., 6. kép: Védett geológiai alapszelvények a Lök-völgyben
- 5. kép: A földtani természetvédelem kiemelt terepe a Bél-kő

A természet védelméről szóló törvény szellemében a földtani értékek védelme a tájvédelmet, az élettelen és megújítható természeti erőforrások, valamint az élővilág létfeltételeinek megóvását szolgálja. A védelem kiterjed a földtani, felszínalaktani képződményekre, ásványokra, ásványtársulásokra, ősmaradványokra, barlangokra, víznyelőkre és forrásokra. A nemzeti park területén található természetes és mesterséges (bányák, útbevágások stb.) feltárások közül nagyon sok bekerült a Magyar Rétegtani Bizottság által kijelölt magyarországi geo-

2

Fotó: Baráz Csaba

4

Fotó: Baráz Csaba

5

Fotó: Baráz Csaba

6

Fotó: Holló Sándor

Barlangvédelmi tevékenységek az Aggteleki Nemzeti Park területén

A 2000-ben elvégzett munka eredményeként elkészült közhiteles barlangnyilvántartás jelentős változásokat hozott a barlangok ismeretében. Megindultak a barlangok részletes, 1:100 méretarányú felmérése, komplex természeti állapotfelmérése.

Készülőben vannak a fokozottan védett, illetve a megkülönböztetett védelmet igénylő barlangok egyedi kezelési tervei. Ezen alapvető munkáknak köszönhetően rengeteg új információt szereztünk barlangjainkról, állapotukról, melyek nélkülözhetetlenek védelmük

biztosítása érdekében. A munkákat barlangkutató csoportok, illetve egyéni kutatók végezték a nemzeti park igazgatóság szakmai irányításával.

Nagy barlangjaink közül elkészült a Béke-, Szabadság-, Eötvös Loránd-barlang, illetve a Baradla-tetői-zsomboly teljes térképe. Jelenleg készülőben van a Baradla- és a Vass Imre-barlang térképe. A felmérések több barlang hosszát megnövelték, például az eddig 1 km hosszan ismert Vass Imre-barlang jelenleg 1450 m felmért hosszal rendelkezik. A kataszterező tevékenységnek köszönhetően több új barlangot is feltártunk.

2005-től igazgatóságunk barlangjaink vagyongazdálkodási, amely barlangvédelmi szempontból jelentős előrelépésnek tekinthető. Az elmúlt néhány évben bekövetkezett jogszabályi változásoknak köszönhetően a barlangok látogatásának engedélyezése is többször módosult. 2006-tól a 13/1998 KTM rendeletben felsorolt látogatási engedélyköteles barlangok felkeresése előtt, az illetékes természetvédelmi vagyongazdálkodási hozzájárulását kell beszerezni.

8

Fotó: Gruber Péter

A jelentős téli denevérszállásul, vagy szaporodóhelyül szolgáló barlangokra, barlangszakaszokra látogatási korlátozásokat vezettünk be.

Gruber Péter
ANPI

- 7. kép: Mentési gyakorlat a Kossuth-barlangban
- 8. kép: Ideiglenes szállító pálya
- 9. kép: Víznyomjelzés fluoreszcens anyaggal

7

Fotó: Mucha Gergely

9

Fotó: Pogány Krisztián

LIFE program a kékvércsék védelmében

Hazánk legkisebb, s egyben legszínesebb sólyom alkatú madara a kékvércse. Elnevezésüket a hím madár kékes alapszínéről kapták, a tojó kevésbé színes tollazatú. Alföldi tájaink karakterfaja, mely a Petőfi által csodált Alföldön ezerszám költött, de még az ötvenes években is 2000–2500 pár élt az országban. Egykor hatalmas, több százas telepeken költöttek a vetési varjak elhagyott fészkeiben és fogyasztották a végtelen pusztaságok gazdag rovarvilágát, kisebb gerinceseit. Azonban a múlt század második felétől hazai költőállományuk drámaian lecsökkent: 2005-ös becslés alapján 7–800 pár.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) Ragadozómadár Védelmi Szakosztálya már egy évtizeddel ezelőtt elkészített egy fajvédelmi javaslatot, melyet helyel-közel alkalmaztak a természetvédelem gyakorlatában. Ennek ellenére a faj csökkenése nem állt meg, hiányoztak a globális, összehan-

1 Fotó: Baráz Csaba

golt intézkedések és az ezt megalapozó kiterjedt kutatások. E hiányok orvoslására 2006-tól kerülhetett sor, amikortól egy LIFE Nature pályázat kapcsán, hét partner részvételével egy 200 millió Ft támogatottságú négyéves program indult a kékvércsék megőrzésére, „Kékvércsevédelmé a Pannon régióban” néven. A projektben két romániai partnerszervezet is részt vesz. A pályázat kedvezményezettje a Körös–Maros Nemzeti Park Igazgatóság.

4 Fotó: Baráz Csaba

A program a sok évtizedes tapasztalat kapcsán igyekszik feltárni, átfogni és részben elhárítani a fajt veszélyeztető számos tényezőt, beindítani olyan folyamatokat, melyek kedvezőek lehetnek számára. A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság tájegységeiben – elsősorban Heves megye déli részén és a Borsodi Mezőség területén – még jelentősnek mondható kékvércse-állomány él. Sajnos az elmúlt két évtizedben itt is harmadára csökkent a kékvércsék száma, és hasonlóan az ország többi területéhez, a telespes költési módot felváltotta a magányos (szoliter) fészkelés (leginkább szarka és dolmányos varjú fészkeiben), leginkább a vetési varjú megirtulásának köszönhetően.

4–5 jelentősebb vetési varjú telep is létezett, ahol társ-költő fajként kékvércsék is fészkeltek. E varjútelepek az évek során folyamatosan eltűntek, így a vércsék telespes fészkelési módja szinte teljesen megszűnt – csupán az MME által létesített mesterséges telepeken költenek a mai napig telespes módon a kékvércsék. Az elmúlt időszakban a különböző mesterséges fészektípusokból több mint négyszázat helyeztünk ki, a csökkenés tendenciája mégsem állt meg. A projektet megelőző években 40–40 pár apadt a két területen

5 Fotó: Szitta Tamás

költő kékvércsék száma. Két évtizedes tapasztalatunk szerint a kékvércse-állomány csökkenését előidéző legfőbb helyi tényező a legelő állatok létszámának csökkenése és ezzel összefüggésben a vetési varjú telepek eltűnése. A globális tényezőkre, vagy a vonulási veszteségekre nincs ráhatásunk. (Meggjegyezzük, hogy a kékvércsék felméréseivel párhuzamosan a vörös vércsék állományát is számba vettük a „kékvércsés” kvadrátokban, hiszen ez a valaha gyakori ragadozó madarunk is egyre fogyatkozik.)

Igazgatóságunk illetékességi területén az elmúlt 15 év során főként az MME Bükk Helyi Csoportja végzett konkrét állomány-felméréseket és több mint tíz éve próbálkozik a faj aktív védelmével. A Hevesi Füves Puszták Tájvédelmi Körzetben és a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzetben tizegynéhány évvel ezelőtt még 100–100 pár körüli kékvércse költött. Ekkor még

Milyen feladatokat kell elvégeznünk a LIFE program négy éve alatt?

Évente teljes körűen fel kell mérni a fészkelő állományt. Ennek alapjául a monitoring protokoll szolgál. Lényege, hogy a kékvércsék által benépesített potenciális területen 2,5x2,5 km-es UTM kvadrátokban végezzük a felmérést. Évente többször szükséges kontrollálni egy-egy költést, vagy költési kísérletet, hogy minél reálisabb eredményeket kapjunk. Terepen is jól használható, kisméretű adatlapokon kell rögzíteni a fészkelés típusát, eredményét, vagy az eredménytelenség feltételezhető okát és természetesen a pontos helyet. A módszer szinte teljesen megegyezik az MME Bükk Helyi Csoportja által alkalmazott korábbi felméréssel.

Fontos feladat a veszélytényezők feltárása. Ennek érdekében monitorozni kell a veszélyesnek ítélt közép- és alacsony légvezeték-szakaszokat, az autók általi gázolással veszélyeztetett közút-szakaszokat. Folyamatosan vizsgálunk kell a vetési varjú telepek meglétét, ahol van ilyen, ott lakossági fórumokon kell közbenjárni megőrzésük érdekében. Meg kell akadályoznunk a nyestfélék fészkek kifosztását a műfészek telepeken.

A program kapcsán igazgatóságunk két sikvidéki Natura 2000 területére 200–200 fedett költőládát helyezünk ki kisebb-nagyobb telepek formájában. A feladat nagyobbik részét a cikk írásának időpontjában már elvégeztük. (A fényképek a Borsodi Mezőségben – Nagyecsrpusztán – történt költőláda-kihelyezési munkálatok során készültek.)

6 Fotó: Szitta Tamás

Az ÉMÁSZ segítségével le kell szigeteltetnünk 440 veszélyes közép- és alacsony feszültségű oszlopot, majd össze kell hasonlítanunk a megelőző helyzettel a madárpusztulást.

A faj jövője szempontjából nagyon lényeges a varjútelepek helyszínéről szolgáló szárnyekerdők megóvása.

2 Fotó: Szitta Imola

3 Fotó: Baráz Csaba

Sajnos mindkét területünkön jellemző az erdőfoltok illegális kitermelése, így az alkalmas fás vegetáció egyre csökken. A program kapcsán mindkét területünkön tervezzük kisebb – hazai fafajok alkotta – facsoportok telepítését. Ez a program pont a cél mellett számos más pusztai madárfaj megtelepedését is szolgálja.

A LIFE programot megelőzően a faj őszi, vonulását még nem vizsgálták. A gyülekezőhelyeken több száz kékvércse tartózkodik, e helyek megőrzése fontos feladat. Idén – a program teljes területén – hét héten keresztül zajlott a gyülekező madarak összehangolt számlálása.

A faj területhasználatának jellemzőit földi követésű radiotelemetriai módszerrel vizsgálják a projekt specialistái.

A program első évében Magyarországon és Romániában összesen 223 egyedre került színes gyűrű. A program végén meg kell fogalmazni a faj szempontjából kedvező mezőgazdasági feltételek rendszerét, amit be kell építeni az ÉTT program-csomagba.

Bízunk benne, hogy az összehangolt védelmi munka meghozza eredményét, és a faj állományának csökkenése megáll, sőt hosszabb távon növekedésnek indul.

Szitta Tamás
BNPI

- 1., 3. kép: Költőláda-kihelyezés a Gólyás-tanyán
2. kép: Gyűrűzés a Pataki-tanyán
4. kép: Megérkeztek a költőládák a Szárnyé-erdőbe
5. kép: Kékvércse tojó természetes fészkeben
6. kép: Kékvércse fióka
7. kép: Alkony a Borsodi Mezőségben

A LIFE szó angolul köztudottan annyit tesz, mint „élet”, ám az Európai Unió szótárában francia mozaikszó (L'Instrument Financier pour l'Environment), melynek magyar fordítása „Pénzügyi Eszközök a Környezetvédelemért”.

Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet Védetté nyilvánítás: 1989; terület: 17 932,2 ha

A tájvédelmi körzet területét két eltérő kialakulású és arculatú táj alkotja. A Bükkaljához kapcsolódó hordalékkúpon található az ún. „pusztai rész”, ami tulajdonképpen egyetlen hatalmas gyepterület, az őszi löszpuszta maradványa – elhagyott folyómedrekkel, szikésekkel, mocsarakkal, lápokkal tarkítva. A „mentett ártéri rész” 1939-ig a Tisza élő ártere volt, amelyet az áradások rendszeresen elöntöttek. A terület állatvilágán is jól érződik a táj kettős arculata: a főleg egyszikűekkel borított tömbre a pusztai fajok a jellemzőek, míg a hullámtéri területen az ártéri fajok dominálnak.

7

Fotó: Baráz Csaba

A bükki karsztvízkészlet-gazdálkodás és a bükki víztani természetvédelem összefüggéséről

1

Fotó: Baráz Csaba

A rendelkezésünkre álló vízkészleteket ill. felhasználásokat általában társadalmi és ökológiai (természetvédelmi) vízkészletekre, ill. vízfelhasználásokra is fel lehet osztani. Ez akkor is igaz, ha tudomásul vesszük, hogy az ökológiai (természetvédelmi) célú vízkészletek, ill. vízfelhasználások hosszú távon alapvető társadalmi célokat szolgálnak.

A vízkészlet-védelem és a természetvédelem általában erősítik egymást. A vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény 15. § előírásai a vízigények kielégítési sorrendjére vonatkozóan egy hatfokozatú skálán a természetvédelmi célú vízfelhasználást a 4. helyre teszi, megelőzve a gazdasági, sport, rekreációs, üdülési, fürdési, idegenforgalmi célú vízfelhasználásokat. Kétségtelen, hogy ez a felfogás a kérdést vízgazdálkodási oldalról közelíti meg, de az embereknek egészséges ivóvízzel való ellátása mára már alapkövetelmény Magyarországon – mégha ez nem is biztosított mindig, mindenhol. Megjegyzendő, hogy bár törvényi előírás van rá, ma még az **ökológiai (természetvédelmi) vízigények** meghatározása is gondot okoz. Ennek létrehozását, közös kidolgozását rendkívül fontosnak tartjuk, és szakmai segítségünket többször felajánlottuk.

A 2000/63 EC Víz Keretirányelv I. cikkének a) pontja szerint „Ennek az irányelvnek az a

célja, hogy ... megakadályozza ... a vízi ökoszisztémáktól közvetlenül függő szárazföldi ökoszisztémák és vizes élőhelyek további romlását, védi és javítja állapotukat” Ez minimálisan azt jelenti, hogy a jelenlegi „helyzetet”, a kialakult vízfelhasználás rendszerét ne rontsuk tovább a természet kárára. (Magam részéről én ebbe a meghatározásba mindig beleérttem azt is, hogy egy-egy elrontott „helyzet” természetvédelmi „rendbetétele” nem ellentétes a jelzett törvénnyel.)

Ha a törvények logikáját vizsgáljuk, akkor a vízkészlet-védelem és a természetvédelem (melyben igen nagy súllyal jelenik meg az ökológiai jellegű vízvédelem) érdekében tett előírások, korlátozások általában erősítik egymást, ill. esetenként az egyik a másikat ki is válthatja. Ennek ellenére az érdekütközések ma Magyarországon mindennaposak, ami egyrészt a két terület biztonságos védelmét csökkenti, másrészt a két területen dolgozó szervek és szakemberek között okoz sokszor feloldhatatlannak tűnő konfliktusokat.

2006 nyarán Miskolcon volt egy igen jelentős mértékű karsztárvíz, több ezer megbetegedéssel, amely esetében a szennyező források egy része bizonyíthatóan védett természeti területtel érintkező lakott területről származott.

A bükki, ill. Bükk környéki önkormányzatok egyik hosszú távú feladata az, hogy a szennyezésmentes ivóvizet a természetvédelem érdekeivel összhangban biztosítsák. Ennek egyik sarkalatos kérdése a Bükkszentlászlónál szennyeződő vízfolyás elvezetésének, illetve a természeti értékeknek (víznyelő, karszterület) a szennyezett víz helyett tiszta vízzel való ellátása.

A megoldást a Miskolci Egyetem kutatási eredménye a Tatár-árki időszakos patakmeder esetében egy kétszintű biztonsági rendszer megteremtésével látja kivitelezhetőnek.

- Tudati-technikai szinten, ahol a szennyező forrást nem engedjük kialakulni, ill. ha azt már kialakították, akkor azt meg kell szüntetni.

- Technikai szinten, ahol a szennyező vizet nem engedjük az igen sérülékeny karsztos területen akadálytalanul elfolytani, elszivárogni.

Ez utóbbi megvalósításának lehetőségei az útrézsúvél, a folyékony és szilárd szennyezőanyagokkal és az egykori kisvasút maradványainak borított, roncsolt tájon a következők: (1) vízminőség- és vízmenntiség- védelem (a terület a miskolctapolcai források tápterületén található); (2) természetvédelem (barlangvédelem fenntartása, ill. fokozása elsősorban az ismert és a szennyezéssel, szennyezett vízzel érintett Mexikó-völgyi-

2

Fotó: Lénárt László

3

Fotó: Lénárt László

víznyelőbarlangban, valamint részbeni visszatájosítás a mostani erősen roncsolt táj helyett); (3) lakossági támogatás megszerzése a tudati-technikai szint megvalósításához.

Ezek jelentősen eltérő megközelítést jelentenek, de ha nem az optimális megoldás közös megtalálása a cél, akkor mind a természetvédelem, mind a vízvédelem csak veszíthet az értékeiből. Az „összehangolási kényszerből” csak egy érdemi kiút van: az igen sokszor szűkre szabott vízkészletekből az eltérő vízigényeket úgy kielégíteni, hogy az már/még mindkét félnek elfogadható legyen. Ez egy végrehajtható szabályozás megteremtését és betartatását is jelenti.

Dr. Lénárt László
Miskolci Egyetem
Hidrogeológiai–Mérnökgeológiai
Tanszék

1. kép: A Szinva vizesése Lillafüreden
2. kép: A tatár-árki időszakos patakmeder
3. kép: A patak szennyezése Bükkszentlászlónál

A tavaly júniusban háromezeröttszáz lakos megbetegedését okozta Miskolc helyi vízhálózatának szennyeződése. A szakértői tanulmányok, elemzések, jelentések folyamatosan látnak napvilágot, de a vizsgálat még nem zárult le. A tömeges fertőzés – amelyhez a korszerűtlen vízhálózat és az üzemeltetési hiányosságok mellett a rendkívüli időjárás következtében a Garadna és a Szinva vízgyűjtőterületére lehulló hatalmas csapadékmennyiségnek is köze volt – ráirányította a figyelmet a bükki karszt, illetve a bükki karsztvíz-készlet sérülékenységére.

A Turulmadár védelme a Kárpát-medencében, újabb LIFE program indult a BNPI koordinálásában

4

Fotó: Szitta Tamás

A feladatok közé tartozik a faj élőhelyén fészekládák és műfészkek kihelyezése, a veszélyes elektromos közepesfeszültségű vezetékek felmérése és szigetelése, illetve az egyik fő táplálékállat, az ürge visszatelepítése. Egyik legfontosabb feladatként megemlítendő, hogy 46 madárra rádióadó kerül, amely műhold által közvetített jelekkel fog tájékoztatni a vonulás és kóborlás helyszíneiről. Nem hiányozhat, azonban a társadalom és a döntéshozók tájékoztatása és az eredmények bemutatása sem. A LIFE projekt nem valósulhatna meg az előző, közel három évtized kerecsenvédelmi munkája nélkül. Ezáltal sikerült megmenteni és jelentősen fejleszteni a hazai állományt, ami az ország nemzetközileg is elismert természetvédelmi sikertörténete.

2006. október 1-jén indult a kerecsensólyom védelme érdekében egy négyéves LIFE program, melynek a kedvezményezettje a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság.

A magyarországi és szlovákiai részre is átnyúló pályázatban 15 partner vesz részt. Magyarországon az összes nemzeti park, és három társadalmi szervezet, míg szlovákia részről négy szervezet működik közre.

4. kép: Projektmegbeszélés
5. kép: Fiókáit nevelő kerecsensólyom egy hajdani bükki fészkelőhelyen

5

Fotó: Szitta Tamás

A ragadozómadarak aktív védelmének igénye már a Bükki Nemzeti Park megalkulásakor felmerült, hiszen a hegység bővelkedett fokozottan védett ragadozómadarakban (kerecsensólyom, parlagsas, békászósas, törpesas, kígyászolyv, darázsolyv), de állományaik nagyságáról, veszélyeztetettségükről, fészkelőhelyeikről csak felületes ismeretekkel rendelkezünk. Kezdetben nagyszabású fészektérképezés indult, melynek eredményeként eddig több mint 1500 gallyfészek felmérése történt meg a Bükkben. A legkritikább fajok állományának alapvető felmérését követően megkezdődhetett az a munka, ami a veszélyeztető tényezők feltárására, elhárítására irányult. Nyilvánvalóvá vált, hogy az úgynevezett területi védelem biztosításán túl szükséges az egyes fajok speciális igényeihez igazított aktív védelmi programok kidolgozása és alkalmazása.

A 80-as években legnagyobb veszélyben a kerecsensólyom-állomány volt, hiszen mindössze 30–40 párt tartottak nyilván az országban. Ekkor megkezdődött a veszélyeztetett fészkek rendszeres őrzése, amelybe évenként 150 önkéntes vett részt. Az őrzések sikeresek voltak: másfél évtized alatt az őrzött fészkekből száz fióka repült ki, melyek alapját képezték a síkvidék jelenlegi kerecsenállományának.

Szitta Tamás
BNPI

Programok

...volt

A tavalyi évben havonta egy alkalommal a védett területek egy-egy szegletét kerestük fel. Meglátogattuk a bükkaljai kaptárköveket, a rejtett földvárakat és a bükki ősemlékbarlangokat. Vártúrán jártunk a Zempléni, s kerékpárra pattanva ősi mesterségek nyomait kutattuk Répáshuta és Bükkzentkereszt környékén.

Fotó: Bíró Barbara

A környezetvédelmi és természetvédelmi jeles napok alkalmával: a víz világnapján vízminőség-vizsgálatot végeztünk, patakjaink élővilágát vizsgáltuk. A Föld napján geológiai bemutatóhelyeinket kereshették fel az érdeklődők nyílt túra keretében, a madarak és fák tisztelőre környezetismereti csapatversenyt, előadást és madárismereti bemutatót szerveztünk. Az európai nemzeti parkok napja alkalmából Szilvássvárdról – Aggtelekre kerékpároztunk át, a környezetvédelmi világnapon előadást szerveztünk a miskolci Ökológiai Intézet közreműködésével. Az őszi folyamán az európai mobilitási héten kerékpártúrát szerveztünk Szilvássvárdról a Lázberci-tóhoz, az autómentes világnapon az egri kerékpárbarát és kerékpározást népszerűsítő programokhoz csatlakoztunk. Szeptemberben, a tiszta hegyek napján a nyáron elkezdett takarítási és kiépitési munkálatokat folytattuk önkéntesek bevonásával a Szomolyai Kaptárkövek Természetvédelmi Terület tanösvényén. Az állatok világnapján raga-

dozómadár-védelmi tevékenységünket ismerhették meg az érdeklődők. A múzeumok világnapján és a kulturális örökség napján bemutatóhelyeinken hirdettünk akciókat.

Igazgatóságunk Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontja bőséges programválasztékkal várta az erdei iskolásokat, táborozókat, kirándulókat, érdeklődőket a 2006. év folyamán: a tematikus napok keretében gyógynövény-ismereti délelőtti foglalkozásokat tartottunk; terepi ismeretszerző és bemutató előadásaink keretében madárismereti bemutatóval vártuk a gyermekeket és botanikus túrát szerveztünk.

Szintén a látogatóközpont adott helyet nagyrendezvényeinknek is: augusztus folyamán már első alkalommal sikeresen kapcsolódunk be az Európa szerte megrendezésre kerülő, denevéreket bemutató, népszerűsítő Denevérek Éjszakája elnevezésű

Fotó: Császár Zsuzsanna

programba. Októberben a vetélkedőkön és a játékos foglalkozásokon játszva tanulhattak a gyerekek a szelektív hulladékgyűjtés módjairól, a megelőzés, a környezettudatos vásárlás és legfőképpen a környezetvédelem fontosságáról. Decemberben madárkarácsonyt tartottunk: a téli etetésre felkészülve madáretetőket készítették a szorgos gyerekek és szülők; eközben a madárvonulásról és a madáretetés fontosságáról és folytonosságáról szerezhettek bővebb ismereteket.

lesz...

Február 25. – Túra a bükki ősemlékbarlangokhoz

A Lillafüred környéki ősrégészeti szempontból jelentős barlangokhoz. A túra útvonala: Szeleta-barlang – Felsőforrási-barlang – Büdöspeszt-barlang – Kecse-lyuk-barlang – Herman Ottó Emlékpark. Találkozási pont: A túrázókat szakavatott vezető várja a megadott időpontban a lillafüredi vasútállomás. Jelentkezés: Bíró Barbara (Tél.: 30/349-5694) E-mail: biro@bnp.kvvm.hu

Március 22. – Víz Világnapja

Ekkor vizeink tisztaságát vizsgáljuk iskolás gyermekek bevonásával Szilvássvárdról, a Szalajka-patakban. Ugyanezen a napon délután a felsőtárkányi Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpont melletti Szikla-forrásnál vízminőség-vizsgálatot végzünk. Jelentkezés: Czitor Gabriella (Tél.: 30/239-7347)

Március 31. – Kaptárkövek túra a Szomolyai Kaptárkövek Természetvédelmi Területen

A körtúra útvonala: Szomolya – Vásároshegy – Deber – Szomolya. Találkozási pont:

Fotó: Bíró Barbara

A túrázókat a BNPI szakvezetője a megadott időpontban Szomolyán, a faluközpontban (autóbusz-megálló) várja.

Jelentkezés: Bíró Barbara (Tél.: 30/349-5694) E-mail: biro@bnp.kvvm.hu

2007. március-április – Békamentési hónap

Barna varangy, gyepi béka, erdei béka mentési akcióban való részvételre várjuk az önként jelentkezőket.

Jelentkezés: Fitala Csaba (Tél.: 30/349-5681) és Császár Zsuzsanna (Tél.: 30/655-6194).

...volt

A 2006-os évben az Aggteleki Nemzeti Park Kúria oktatóközpontjában számos környezeti nevelési célú program zajlott. A víz világnapján játékos akadályversenyt rendeztünk, a meteorológiai világnapon pedig a kisebbek időjárásról szóló társasjáték, a nagyobbak kísérletek segítségével tudhattak meg többet az időjárás jelenségeiről. A Föld nap-

Fotó: Újvárosy Antal

ján előadást hallgathattak az érdeklődők, majd elkészíthették bolygónk makettjét nemezsből. A madarak és fák napját egy madárgyűrűzésről szóló diavetítéssel és feszíni túrával egybekötött vetélkedővel ünnepeltük, az európai nemzeti parkok napjához kapcsolódva pedig két nyílt napot szerveztünk az ANP tevékenységei iránt érdeklődő alsó és felső tagozatos diákok számára. Szintén ehhez a rendezvénysorozathoz kapcsolódott a 8. Bükk-Aggtelek kerékpártúra. A gólyanap alkalmából a korábban meghirdetett

Fotó: Újvárosy Antal

gólyamegfigyelési programban részt vevő gyerekek diavetítéses előadást hallgathattak a hazai gólyafajok életéről és védelméről, és gyapjából apró gólyafiókákat készíthettek. A szeptemberi autómentes napon 8. alkalommal rendezett igazgatóságunk kerékpáros körtúrát az Aggteleki Nemzeti Park térségében. A takarítási világnapon egy témához kapcsolódó előadás után lelkes környékbeli diákokkal megtisztítottuk a jósvafői-aggteleki tanösvényeket az eldobált hulladéktól. A nemzetközi madármegfigyelő napok keretében 20 oktatási intéz-

mény gyermekei látogattak el a bódva-völgyi madárvonulás-kutató és természetvédelmi táborba. Az állatok világnapján a korábban meghirdetett rajzpályázat legszebb munkáinak díjazására került sor.

A nyár folyamán az érdeklődő gyerekek, fiatalok részt vehettek a nemzeti park hagyományos természetismereti táborában Szögligeten, és a Jósvafőn megrendezett kézműves- és természetismereti táborban, ahol a különböző mesterségek megismerése mellett a délutáni foglalkozásokon sok mindent megtudhattak az Aggteleki-karsztról is. Oktatóközpontunk ezen kívül egész évben előadásokkal, terepi és tantermi foglalkozásokkal, felszíni- és barlangtúrákkal, témánappal és kapcsolódó kézműves foglalkozásokkal várta az érdeklődő diákcsoportokat. Havi rendszerességgel szerveztük 2006 folyamán is az „Évforgató” címmel megrendezésre kerülő természetismereti

Fotó: Újvárosy Antal

és kultúrtörténeti játszóház-sorozat rendezvényeit, elsősorban a térségben élő gyerekek szemléletformálása céljából.

A Megyei Pedagógiai Intézettel közös szervezésben került sor az ANP akkreditált tanár-továbbképzésének megtartására, s a szögligeti Szalamandra Erdei Iskola bázishelyre is számos csoport látogatott el és kért oktatási programot.

A gömöri nyár legnagyobb turisztikai rendezvényén, a Gömör-Tornai Fesztiválon rendezett „Zöld Szigeten” kérdezősködhettek az érdeklődők az ANP munkatársaitól a nemzeti parkban folyó munkákról.

2006 tavaszán megkezdte működését az ANPI első „vidéki” kiállító- és bemutatóhelye, a keleméri Mohos-ház. Ez alkalomra megjelent egy – az épületegyüttes működését, illetve a környék látnivalóit felvázoló – ismertető leporelló, és az érdeklődő környékbeli diákcsoportok túra és természetismereti foglalkozások keretei

között ismerkedhettek a védett Mohos tavakkal. A bemutatóhelyen a Mohosokat bemutató kiállítás tekinthető meg, és túravezetés igényelhető a védett területre.

lesz...

Február közepe – A 2006-os évben meghirdetett „Madárvonulás, madárgyűrűzés” című rajzpályázat díjkiosztójára kerül sor az Aggteleki Nemzeti Park Kúria oktatóközpontjában, a témához kapcsolódó foglalkozásokkal egybekötve.

Március 22. – Víz Világnapja

Március 23. – Meteorológiai Világnap

Az Aggteleki Nemzeti Park Kúria oktatóközpontjában a jeles napok alkalmából megrendezésre kerülő környezeti nevelési célú programokra elsősorban a környék iskoláiból várunk diákcsoportokat.

30 ÉV A TERMÉSZETÉRT

2007-ben a Bükki Nemzeti Park alapításának 30. évfordulója alkalmából egy négyfordulós vetélkedősorozatot indítunk, melynek feladatait honlapunkról a www.bnpi.hu címről lehet letölteni.

A vetélkedősorozat egyes fordulóit külön-külön is meg lehet oldani, be lehet küldeni, ezeket külön is elbíráljuk és jutalmazzuk.

A feladatok megoldásához minden sorozatban a Bükk egy-egy részére, egy kisebb túrára hívjuk Kedves Olvasóinkat, ismerjék meg a Bükki Nemzeti Parkot.

RAJZ- ÉS FOTÓPÁLYÁZAT

„Változó Természet” címmel az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság egyéni rajz- és fotópályázatot hirdet Borsod-Abaúj-Zemplén megyében élő óvodások, általános iskolás, valamint középiskolás diákok számára.

A pályázat célja: megfigyelni és megörökíteni a bennünket körülvevő élő és élettelen természet változásait, szépségét, jelenségeit (pl. évszakok, napszakok, színek, fény-árnyék hatások változása, növekedés, átalakulás stb).

A pályamunkák beküldési határideje: 2007. szeptember 28.

Részletek: ANP Igazgatóság, Kúria Oktatóközpont, 3758 Jósvafő, Táncsics utca 1. Tel.: 48/350-056, Fax: 48/350-006, e-mail: anp.oktatas@index.hu

Rövid híreink

Természetvédelmi kezelési tervek egyeztetése (ANPI)

A 2006-os évben lezajlott az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóságához tartozó két természetvédelmi terület kezelési tervének területi egyeztetése. A Kelemér–Serényfalva Erdőrezervátum és a Rudabányai Óshominoida-élőhely természetvédelmi területek kezelési terveit az érintett települések lakossága és a szakterületek szerint érintett hatóságok számára elérhetővé, véleményezhetővé tettük. A kezelési tervek ezután minisztériumok közti tárcaközi egyeztetésre kerülnek.

Területkezelés szürkemaráhakkal (ANPI)

2006 folyamán 25 db üszőborjával és 1 bikával egészült ki az ANP szürkemaráh-állománya, így összesen 56 állattal megkezdődhetett az Aggtelek környéki területek legeltetése. A területkezelés sikeresnek bizonyult, a csarabos területek állapota sokat javult, így a tervek szerint ezen gyepek természetvédelmi kezelésében, a cserjesedés visszaszorításában a továbbiakban is helye lesz a szürkemaráh-tartásnak. E céloknak megfelelően megkezdődött az állomány szaporítása.

Fotó: Visnyovszky Tamás

Katonai légtér a Bükk fölött (BNPI)

2006. november 7-én katonai repülőgépek zaja verte fel a Bükk Lillafüred melletti területeinek csendjét, majd egy nappal később a Bükk nyugati része fölött is. A zajra sokan – bizonyára nem csupán emberek – kaptak fel ijedten a fejüket.

2003-ban a magyar légtér légi közlekedés céljára történő kijelöléséről szóló 14/1998. (VI. 24.) KHVM-HM-KTM rendelet módosítása során a Honvédelmi Minisztérium kérésére egy időszakosan korlátozott légtér (kvázi katonai gyakorlóter) került kijelölésre, aminek az alapja a földfelszínig ér, tehát az állami repülések (Légierő) során azt minden korlátozás nélkül igénybe lehet venni a földfelszíntől mintegy 6250 m-es magasságig. A légtér területe a Bükk hegység szinte egészét, és a Mátra keleti tömbjének egy részét foglalja magába.

A jelenséget hivatali úton jeleztük a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium illetékes egysége felé. A jelenlegi információk szerint a légtérre a HM az új Gripen típusú vadászgépekre tekintettel formált igényt. Állításuk szerint erre a légtérre a jövőben nem lesz szükségük.

A nemzeti parkok igényeit tartalmazó javaslatot várhatóan ez év májusában fogadják el: ez a természetvédelmi indokok alapján korlátozott légtereket már tartalmazni fogja.

Fotó: Baráz Csaba

Decemberben szabadon engedték a mérgezésből felgyógyult sasokat (BNPI)

2006. decemberének első felében a helyi vadászok elhullott sást találtak Jászárokszállás határában. A Magyar Madártani Egyesület munkatársai az elpusztult parlagi sas közelében további madárteremekre és egy, még életben lévő, de erősen legyengült parlagi sasra bukkantak, melyet a fővárosi állatkerthez szállítottak. Két nappal később egy újabb túlélőt, egy réti sást, és több elpusztult állatot találtak. A vizsgálatok során kiderült, hogy az állatokkal egy karbofurán hatóanyagú idegméreg végzett, mely hazánkban is bizonyítottan már több száz védett madár pusztulását okozta.

Az életben talált sasok a gyors mentőakciónak és a gondos kezelésnek köszönhetően felgyógyultak. A parlagi sást múlt év végén Besenyőtelek közelében sikeresen szabadon engedték, a réti sas elengedéskor azonban még gyengének bizonyult, ezért neki még pár hétig az állatkertben kell maradnia.

Fotó: Horváth Márton

„Huculhírek” (ANPI)

Az ANP-ban, a Gergés-lápa legelőterületein szabadon legelő hucul ménesben 2006-ban 23 kicsik született, így a csikókkal közel 70 egyedre nőtt a legelő állomány. A legeltetési területkezelés előkészítésére új területek legelő-rekonstrukciós munkái zajlottak. A „közmunka-program” keretében rendbenttük a karám felé vezető földutat.

Az ANPI megállapodást kötött a Baranta Lovasjász és Hagyományőrző Sportegyesülettel, az Igazgatóság kezelésében levő hucul mének betanítására a hagyományőrző lovas harci sportokban történő használatra.

A Kúria oktatóközpont udvarán homokos lovaglókaram készült, ami biztonságos színteret nyújt a jövőben a lovak betanításához és a lovas oktatáshoz.

Fotó: Visnyovszky Tamás

Természetkárosítás az ANP területén

Az Aggteleki Nemzeti Park területén az igazgatóság folyamatos tájékoztató, szemléletformálási, ismeretterjesztési tevékenységének, valamint a természetvédelmi őrszolgálat erőfeszítéseinek köszönhetően az ismert természetkárosító tevékenységek jelentős részét sikerült feltárni és megszüntetni. Sajnos a már felhagyott bányákban esetenként jelentkező illegális homok és kavicsbányászat, vagy a felszaporodott megélhetési célú fakivágások még most is komoly potenciális veszélyforrást jelentenek az ott élő védett élőlények populációira, vagy az élettelen természeti környezet állapotára.

A 2006-os év bűnügyei

Ellopták a Boldogasszony papucsát

Fotó: Baráz Csaba

2006. május 5-én a Bükki Nemzeti Park egyik fokozottan védett, védőkerítéssel ellátott területén az illetékes természetvédelmi őr szokásos ellenőrző körútján észrevette, hogy a boldogasszony papucs (*Cypripedium calceolus*) nevű, fokozottan védett orchidea (miniszteri rendeletben pénzben kifejezett értéke: 250 000 Ft) egyik legnagyobb – 10–15 virágzó hajtással rendelkező – egyedét élőhelyéről kiásták. A növény élőhelyét virágzási időben folyamatosan őrizzük, de május elején a virágzása még nem kezdődött meg, ezért az őrzése sem indult be. Az igazgatóság természetkárosítás büntetése miatt ismeretlen tettes ellen feljelentést tett.

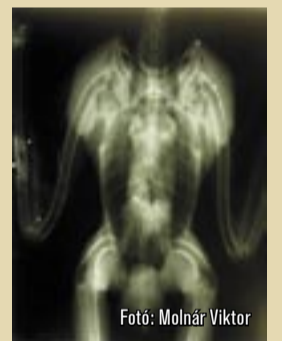
A rigópohár néven is ismert kosborféle (*Orchidaceae*) legjelentősebb állományai a Bükkben élnek, miután számos egykori élőhelyéről eltűnt. Kertbe ültetése nem sok sikerrel kecsegtet, mivel a növény gyökere gombafonalakkal szövődik össze – tulajdonképpen a vízellátását és a tápanyagok felvételét segítő gomba nélkül életképtelen. Az eset tanulságait levonva az idei évtől kezdődően még jobban oda kell figyelniük ritka, kipszutulóban lévő gyönyörű orchideáink védelmére.

Sörétes fegyverrel sebesítettek meg egy parlagi sást

2006. december 25-én egy hivatásos vadász a tiszabólnai út mellett, a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzetben egy sérült parlagi sást talált és értesítette a BNPI Dél-borsodi Tájegységének tájegység-vezetőjét. A természetvédelmi őrszolgálat tagjai megtették a szükséges intézkedéseket: a mozgásképtelen ragadozót, az ún. „négyesi madarat” (amely több éve ezen a területen tartózkodik, táplálkozóterülete főleg Négyes, Szentistván és Mezőkeresztes közigazgatási határára terjedt ki) átadták a Magyar Madártani Egyesület koordinátorának, aki a budapesti állatkórházba szállította.

A későbbi állatorvosi vizsgálatok során kiderült, hogy a madár röpképtelenségét sörétlövés okozta. Az Európa-szerte veszélyeztetett madár (miniszteri rendeletben pénzben kifejezett értéke: 1 000 000 Ft) mellében, szárnyában és bal szemé mellett tíz sörétt találtak. A sást, mivel a további szabad életre képtelen, a fővárosi állatkertben helyezték el.

A BNPI ismeretlen tettes ellen feljelentést tett a Mezőkövesdi Rendőrkapitányságon. Az utóbbi években több esetben lőttek le, sebesítettek meg vagy mérgezték meg ragadozó madarakat. Ezek többnyire helyi esetek, de sajnos a károkozó személyére általában nem derül fény.

Fotó: Molnár Viktor

Fotó: Horváth Márton